

КРИЗОВИЙ МИРОТВОРЕЦЬ

Для багатьох стало справжньою сенсацією оприлюдне Нобелівським комітетом повідомлення про те, що «за виняткові дипломатичні зусилля» в справі боротьби з розповсюдженням ядерної зброї і мирного врегулювання на Близькому Сході лауреатом Нобелівської премії миру 2009 р. став 44-й президент Сполучених Штатів Америки 48-річний Барак Обама.

Цього разу на Премію миру претендувала рекордна кількість кандидатів – 205¹. Серед імовірних претендентів, за деякими даними, були Президент Франції Ніколя Саркозі, Прем'єр-міністр Італійської Республіки Сільвіо Берлусконі та інші не менш відомі у світі політичні діячі. Чимало експертів вважало, що вручення премії американському президентові було б завчасним, однак Стокгольм був іншої думки. «Дипломатія Обами ґрунтується на концепції, що ті люди, котрі мають правити світом, повинні робити це, базуючись на цінностях і позиціях, які поділяє більша частина населення світу», — ідеться в заяві Нобелівського комітету.

Більшість американських і світових засобів масової інформації відразу поставили під сумнів достатність підстав для присудження Баракові Обамі Нобелівської пре-

Барак Обама

мії. Зокрема, вказували на те, що премію він отримав не за справи, а за наміри. «Плани Обами звільнити світ від ядерної зброї легше проголосити, ніж реалізувати, а угоди про контроль над кліматом поки що не досягнуто», — стверджували оглядачі, що стежили за подіями «Нобелівського тижня». Вони нагадували про певну хронологічну невідповідність, адже він офіційно вступив на посаду президента лише 20 січня 2009 року, а висунення кандидатур на премію завершилося 1 лютого. Кон-

сервативні американські кола розглядали це нагородження як спробу європейських держав «нав'язати» своє бачення зовнішньополітичних пріоритетів євроатлантичного простору на чолі зі Сполученими Штатами. Консерватори-республіканці зауважували, що Обаму нагородили нібито тому, аби не дратувати Китай нагородженням лідера уйгурів Ребійі Кедір. Скептики жартували, зазначаючи, що Б. Обаму нагородили за те, що «він не Джордж Буш», що за неповний

¹ Норвезький Нобелівський комітет тримає в таємниці списки претендентів. Їх оприлюднюють лише через 50 років.

рік свого президентства він не розпочав жодної нової війни. Але також правда, що Обама не зміг завершити й непопулярні афганську та іракську війни, розпочаті його попередником.

Б. Обама назвав це рішення Нобелівського комітету «визнанням лідерства США в сучасному світі». Досі лише два американські президенти, залишаючись на посаді, були нагороджені Нобелівською премією миру: 1906 р. республіканець Теодор Рузвельт за посередництво при підписанні Портсмутського договору, що поклав край російсько-японській війні, 1919 р. республіканець Вудро Вільсон — один із творців Версальського миру, підписаного після Першої світової війни, ідеолог створеної того ж року Ліги Націй. Крім того, лауреатами 1947 р. за послідовний пацифізм стали американські квакери; у 1953 р. лауреатом за післявоєнне відновлення Європи став державний секретар США Джордж Маршалл; у 1964 р. за зусилля, спрямовані на досягнення міжрасового рівноправ'я, — Мартін Лютер Кінг; 1972 р. за досягнення миру у В'єтнамі лауреатом став державний секретар Генрі Кіссінджер. Далі, у 2002 р. — через 21 рік після завершення свого перебування на посаді Президента США, — лауреатом став демократ Джиммі Картер, якого нагородили за «зусилля з мирного розв'язання конфліктів у всьому світі і боротьбу за права людини». Нарешті, у 2007 р. лауреатами Нобелівської премії миру стали колишній віце-президент США Альберт Гор і «Міжнародна група досліджень кліматичних змін».

Отже, хто він, новий лауреат найполітизованішої премії з усіх, які присуджує Нобелівський комітет щорічно, починаючи з 1901 р., за «видатні зусилля у справі боротьби за братерство між народами, ліквідацію або скорочення постійних армій, створення та укріплення конгресів миру»?

Барак Хусейн Обама (молодший) народився 4 серпня 1961 р. у Гонолулу (штат Гавайї). Його батьками були кенійський студент Барак Хусейн Обама (старший) та біла американка Стенлі Енн Данхем. Коли маленькому Бараку виповнилося два роки, його батько розлучився з дружиною та повернувся до Кенії. Мати вийшла заміж за індонезійця Лоло Соеторо, коли Бараку було шість років. Наступні чотири роки Б. Обама разом із родиною жив у столиці Індонезії Джакарті. Коли в січні 2007 р. Обама оголосив про свій намір балотуватися на посаду Президента США, його звинувачували в навчанні в індонезійській мусульманській школі (медресе), де верховодили ісламісти. Цю інформацію було спростовано — 1979 р. Б. Обама завершив середню приватну привілейовану школу на Гавайях.

Чотири роки потому він закінчив Колумбійський університет і почав працювати редактором фінансової інформації в Міжнародній бізнес-школі. Починаючи з 1985 р., Обама був соціальним організатором у Чикаго. Відтоді він починає активно цікавитися політикою та правом. У 1988 р. Обама закінчив школу права при Гарвардському університеті. Високий фаховий рівень дав йому можливість стати в 1990 р. першим афроамериканцем, який працював головним редактором «Harvard Law Review» і був президентом Гарвардського клубу юристів.

У 1992 р. Б. Обама бере шлюб із юристкою Мішель Робінсон. Вони прихожани протестантської «Trinity United Church of Christ», мають двох дочок. Починаючи з 1992 р., Обама працює юристом у Чикаго, захищає переважно жертв расової дискримінації. Саме тоді він стає відомим своїми виступами проти запропонованої президентом Б. Клінтоном ідеї створення Північноамериканської зони вільної торгівлі (НАФТА). Упродовж 1993–2004 рр. Б. Обама

викладає курс «Конституційне право» на юридичному факультеті Чиказького університету.

1995 р. Обама видав свою першу книгу «Мрії, успадковані від батька». У цих мемуарах він розповідає про бурхливу молодість, час вживання наркотиків і прагнення реалізувати американську мрію у власній долі. Зазначена книга ознайомила виборців штату Іллінойс, де Обама розпочав свій шлях у політику, з підходами молодого політика до вирішення актуальних питань. 1996 р. він став членом місцевого сенату штату Іллінойс.

Перша спроба виходу на загальнонаціональний політичний рівень завершилася невдачею. У 2000 р. Барак Обама програв вибори до палати представників від штату Іллінойс. Однак відомим на загальноамериканському рівні Обама став, виступаючи 2002–2003 рр. з різкою критикою рішення адміністрації Джорджа Буша (молодшого), який розпочав війну в Іраку. 24 липня 2004 р. Барак Обама виступив на передвиборчому конвенті, який висунув на посаду Президента США від Демократичної партії Дж. Керрі. Нарешті, у листопаді 2004 р. Барак Обама був обраний у Сенат США. Саме тоді він проголосив фразу, яка стала його політичним кредо: «Немає ні ліберальної Америки, ні консервативної Америки — існують лише Сполучені Штати. Немає ні чорної Америки, ні білої Америки, ні латинської Америки, ні азійської Америки — є лише Сполучені Штати... Ми — народ, який присягав на вірність своєму прапору, і всі ми вірні Сполученим Штатам Америки».

Виголосивши присягу сенатора 4 січня 2005 р., Барак Обама став п'ятим в історії США сенатором-афроамериканцем. У сенаті він працював у декількох комітетах: охорони навколишнього середовища, у справах ветеранів, а також у комітеті з міжнародних справ. Улітку 2005 р. Барак Оба-

ма разом із сенатором Р. Лугаром відвідав Україну в справах ядерного роззброєння. У 2006 р. Обама видав свою другу книгу «Оманливість надії», яка стала бестселером.

10 лютого 2007 р., виступаючи в м. Спрінгфілді (штат Іллінойс), Б. Обама повідомив про свою участь у президентській передвиборчій кампанії в США. У боротьбі за висунення від Демократичної партії Обама випередив Хілларі Клінтон. У листопаді 2008 р. він переміг на виборах Президента США кандидата від Республіканської партії Дж. Маккейна. Із Б. Обамою мільйони американців пов'язували надії на подолання економічної кризи та демократичне лідерство США у світі. «Місія Штатів, — заявив новобраний американський президент, — полягає в тому, щоб здійснювати світове лідерство, основане на розумінні того, що світ об'єднують спільна безпека і людяність».

20 січня 2009 р. Барак Обама вступив на посаду Президента США. Серед його перших рішень була пропозиція закрити в'язницю для терористів на базі Гуантанамо, де систематично порушувалися права людини. Крім того, за поданням Обама Конгрес Сполучених Штатів Америки прийняв рішення про виділення 800 млрд дол. на стимулювання розвитку американської економіки. Початок президентства Обама було затьмарено відставкою губернатора штату Іллінойс Р.Благовєвича, який намагався продати місце Обама в сенаті.

У березні 2009 р. Обама прийняв контрверсійне рішення про скасування заборони клонування людських клітин. У квітні 2009 р. під час святкування 60-річчя НАТО за участі Обама було залагоджено суперечності між США та «старою» Європою з євроатлантичних і глобальних питань безпеки. У липні 2009 р. під час візиту Барака Обама до Москви було започатковано «перезавантаження» російсько-американських відносин. Відтоді Вашингтон закликав

українських політиків працювати спільно та не боятися потепління в стосунках США і Росії.

У вересні 2009 р. Обама ініціював перегляд стратегії війни в Афганістані, законодавчо провів реформу системи охорони здоров'я громадян США. Крім того, виступаючи на 64-й сесії Генеральної Асамблеї ООН, він підтвердив намір до грудня 2011 р. вивести американські війська з території Іраку. Водночас невизначеною залишалася ситуація навколо іранської ядерної програми. США також не могли знайти спосіб розв'язання проблеми набуття Північною Кореєю статусу країни, яка має власну ядерну зброю та носії її доставляння.

17 вересня 2009 р. Б. Обама оголосив про перегляд стратегії попередньої американської адміністрації, що передбачала будівництво стаціонарних систем протиракетної оборони на території Чехії та Польщі. Натомість було запропоновано створити гнучку систему протиракетної оборони Європи й США морського та космічного базування. Напередодні рішення Нобелівського комітету щодо лауреатства Барака Обама стало відомо, що Росія та США до кінця 2009 р. мали намір підготувати новий договір про радикальне скорочення стратегічних ядерних ракет та потенційну співпрацю у сфері протиракетної оборони. Взагалі презентування ідеалу світу без ядерної зброї нова адміністрація США вважає шансом на відновлення морального авторитету Америки, основними опорами зовнішньої політики якої повинні стати два поняття — розумність і відповідальність. Уряд Б. Обама вже запропонував ряд специфічних іні-

ціатив — скорочення ядерних боєголовок та кількості озброєнь, установлення процесу контролю озброєнь, перегляд основ ядерної доктрини та ракетної оборони. Новий курс підтверджено Конгресом США в програмах на 2009–2010 рр.

Щодо ставлення нової адміністрації Обама до України, то Надзвичайний і Повноважний Посол України в США Олег Шамшур зазначив: «Для нас було важливо, що вже на початковому етапі діяльності адміністрації Б. Обама самим Президентом і чільними її представниками було зроблено чіткі заяви щодо підтримки суверенітету та територіальної цілісності України, процесу реформ, неприпустимості спроб встановити «виключні зони впливу», права кожної країни самостійно обирати власні безпекові альянси, готовності поглибити відносини стратегічного партнерства». Конкретним результатом співпраці з новою американською адміністрацією стало рішення про створення двосторонньої Комісії стратегічного партнерства, досягнуте під час зустрічі Президента України В. Ющенка і віце-президента США Дж. Байдена в Києві. Показово, що в США було дано належну оцінку сумнозвісного листа російського президента Д. Медведєва.

Щодо вручення Нобелівської премії миру 10 грудня 2009 р., то спостерігачі висловили сподівання, що під час церемонії Б. Обама підтвердить намір передати її грошовий складник на добродійність, так само, як своїми подальшими діями на чолі наймогутнішої світової держави підтвердить обґрунтованість і далекоглядність рішення Нобелівського комітету.